

Oslo, 19.12.2025

Helse- og omsorgsdepartementet

Høringsinnspill fra Norsk Friluftsliv – NOU 2025: 8 *Folkehelse – verdier, kunnskap og prioritering*

Takk for at Norsk friluftsliv får gi innspill. Friluftsliv bidrar til bedre fysisk og psykisk helse gjennom hele livet, blant annet ved å redusere stress, forebygge livsstilssykdommer og styrke livskvalitet og mestring. På samfunnsnivå gir friluftsliv store gevinster gjennom bedre folkehelse, økt sosial inkludering og reduserte helse- og omsorgskostnader, samtidig som det fremmer tilhørighet, frivillighet og bærekraftige lokalsamfunn.

Innledning: Friluftsliv som strukturelt folkehelsetiltak

Norsk Friluftsliv støtter utvalgets hovedambisjon: Å få på plass et mer enhetlig, transparent og kunnskapsbasert system for prioritering av folkehelsetiltak – på tvers av sektorer og forvaltningsnivå. Friluftsliv bidrar til å styrke fysisk og psykisk helse, livskvalitet og sosial deltakelse i hele befolkningen, og er særlig egnet til å:

- nå bredt og på tvers av sosioøkonomiske grupper
- bidra til utjevning av sosiale helseforskjeller
- fremme hverdagsaktivitet gjennom hele livsløpet
- styrke tilhørighet, fellesskap og mestring

Dette skjer i hovedsak gjennom tilrettelegging, arealbruk, tilgjengelighet, møteplasser og lokalt organisert aktivitet, altså gjennom samfunnsstrukturer snarere enn individrettede helsetjenester. Friluftsliv er dermed godt i tråd med utvalgets mandat og anbefalinger om strukturelle tiltak.

Folkehelseloven peker eksplisitt på kommunenes ansvar for tiltak knyttet til blant annet *nærmiljøkvaliteter og fysisk aktivitet*, som er kjerneområder for friluftslivet.

1. Manglende samsvar mellom mål og ressursinnsats – et strukturelt hovedproblem

Norsk Friluftsliv deler vurderingene fra Vista Analyse (Rasmussen og Valseth, 2023), som peker på at den største barrieren for å få flere fysisk aktive er **manglende sammenheng mellom politiske ambisjoner og faktisk ressursinnsats**.

Regjeringens mål er at andelen i befolkningen som oppfyller helsemessige anbefalinger om fysisk aktivitet er økt med 10 prosentpoeng innen 2025 og 15 prosentpoeng innen 2030.

Vista Analyse konkluderer tydelig med at dersom det ikke er politisk vilje til å øke ressursinnsatsen, bør ambisjonsnivået reduseres. Norsk Friluftsliv deler analysen, men vil sterkt oppfordre til det motsatte: Å løfte ressursinnsatsen slik at målene om en friskere befolkning, høyere arbeidsdeltakelse og reduserte helseforskjeller faktisk kan realiseres.

2. Norsk Friluftsliv støtter utvalgets retning – og mener friluftslivet bør inn som en tydelig del av “verktøykassa”

Norsk Friluftsliv støtter utvalgets forslag om prioriteringskriteriene **nytte, kostnad, fordeling og autonomi**, og at disse forankres i folkehelseloven og følges opp med råd/veiledning.

Vi vil samtidig understreke at friluftsliv passer svært godt inn i kriterielogikken:

- **Nytte:** Utvalget viser til stort potensial for mer fysisk aktivitet gjennom livsløpet, og at helsetilstanden til fysisk aktive gjennom livet vil være langt bedre enn hos fysisk inaktive.
- **Kostnad:** De fleste friluftslivstiltak er kostnadseffektive fordi de bygger på eksisterende natur- og nærmiljøressurser, frivillighet og lokale partnerskap.
- **Fordeling:** Friluftsliv bidrar til å utjevne helseforskjeller når tiltakene utformes inkluderende og treffer grupper med lav deltakelse, dårlig råd, svakt nettverk eller lav tilhørighet. Kriteriet “fordeling” skal nettopp vektlegge utjevning av sosiale helseforskjeller.
- **Autonomi:** Friluftsliv er i hovedsak *muliggjørende* heller enn begrensende: Det styrker valgmuligheter ved å gjøre sunne valg enklere, ikke ved å påby eller forby. Utvalget løfter autonomi som et selvstendig hensyn i folkehelsepolitikken.

3. Hovedbekymring: Sivilsamfunnet omtales – men må få reell plass og finansiering

Utvalget peker på behovet for bedre samarbeid og samhandling, og folkehelseloven uttrykker kommunens plikt til å legge til rette for samarbeid med frivillig sektor – basert på likeverdighet.

Samtidig viser utredningen at **bare litt over 30 prosent samarbeider med frivilligheten**, til tross for at frivillige er en sentral aktør i folkehelsearbeidet.

Dette tyder på et strukturelt gap mellom ambisjon og gjennomføring.

Norsk Friluftsliv mener derfor at staten må:

1. tydeliggjøre frivillighetens rolle i det operative folkehelsearbeidet, og
2. sørge for at samarbeid ikke blir “pene ord”, men støttes gjennom forutsigbare virkemidler og finansiering.
3. at det blir et krav at kommunene utarbeider en frivillighetspolitikk

4. Våre forslag til strukturelle anbefalinger (i tråd med NOUens mandat)

A. Gjør frivillig sektor til en integrert del av kommunenes “operative støtte” og gjennomføringsevne

Utvalget anbefaler mer operativ kunnskaps- og beslutningsstøtte til kommunene, inkludert støtte til prosessen med å identifisere, prioritere og gjennomføre tiltak.

Norsk Friluftsliv mener at denne støtten må utformes slik at samarbeid med frivilligheten blir en standard, ikke et tillegg.

Det kan for eksempel innebære:

- krav/forventning om at kommuner som mottar støtte beskriver hvordan frivillig sektor inngår i tiltakskjeden (behov–plan–gjennomføring–evaluering)
- veiledning og malverk for likeverdige samarbeidsavtaler med frivillige aktører
- tilrettelegge for systematiske dialogarenaer for frivilligheten – i dagens system ivaretas noen aktører f.eks. idretten, men friluftslivet og andre frivillige drevet miljøer har ofte lite dialog med kommune. Dette kan for eksempel ivaretas med å etablere aktivitetsråd som ivaretar både den egenorganiserte aktiviteten og friluftslivet.
- utarbeide lokale fritidserklæringer. Fritidstilbud er en viktig del av barn og unges oppvekst. Fritidserklæringen, fastslår at alle barn og unge har rett til å delta i meningsfulle aktiviteter på fritiden. Forskningen viser at kommunene per i dag ikke arbeider målrettet for å oppfylle Fritidserklæringen gjennom vedtatte planer og strategier.

B. Følg utvalgets anbefaling om å gå fra smale tilskudd til brede programmer – og bygg inn friluftsliv/uteaktivitet som en naturlig del.

Utvalget anbefaler å **erstatte smale tilskuddsordninger med bredere programmer**, og viser til at langsiktighet i folkehelseprogrammet har vært en viktig suksessfaktor.

Norsk Friluftsliv støtter dette, og mener brede programmer bør:

- åpne for at kommuner kan prioritere friluftslivstiltak ut fra lokale utfordringer (oppvekst, utenforskap, psykisk helse, ensomhet, inkludering og nærmiljøkvaliteter)
- gi rom for flerårighet slik at frivillige lag/foreninger og kommuner kan bygge kapasitet, rekruttere og sikre kvalitet
- at det ikke bare gis tilskuddsordninger lokalt, men også nasjonalt slik at nasjonale friluftslivsorganisasjoner kan utarbeide nasjonale konsepter som taes i bruk i hele landet av lokale lag og foreninger. Dette sikrer aktivitet over tid.

Friluftslivsorganisasjonene opplever at driftsmidlene fra ansvarlige departement ikke blir justert årlig. Årlig justering av driftsmidler er nødvendig for å kompensere for pris- og kostnadsvekst, slik at frivillige organisasjoner ikke mister kjøpekraft over tid. Dette sikrer forutsigbar drift, rettferdige rammevilkår og at viktige frivillige tilbud kan opprettholdes.

C. Styrk folkehelse gjennom plan og areal: Sikre “nærmiljøkvaliteter” og tilgang til natur som grunnleggende infrastruktur

Folkehelseloven og utvalgets rammeverk understreker at folkehelsearbeidet skal forankres i kommunens planarbeid og samfunnsutvikling.

Skal flere stå i jobb og befolkningen være friskere, må hverdagsaktivitet og deltakelse bli lettere. For friluftsliv betyr det:

- tilgang til trygge og attraktive nærturområder
- sammenhengende stier, turveier og naturpregede møteplasser
- god kobling mellom boligområder, skoler og natur/uteområder
- sikre et bredt tilbud av friluftslivsaktiviteter, og at det er system for at de synliggjøres ovenfor befolkningen

Dette er strukturelle grep som treffer bredt og over tid.

D. Etabler regionale partnerskap som inkluderer frivilligheten – med samfinansiering og støttefunksjoner

Utvalget peker på at det kan være aktuelt å etablere **regionale partnerskap mellom stat, fylke og kommuner – med samfinansiering.**

Norsk Friluftsliv støtter dette, men påpeker viktigheten av at nasjonale midler er viktig for mer langsiktig arbeid og varig aktivitet.

5. Kunnskap, evaluering og utvikling – behov for mer kunnskap om hva som virker

Norsk Friluftsliv støtter utvalgets vektlegging av kunnskapsbasert prioritering, og selv om det er dokumentert at friluftsliv har en positiv effekt på fysisk, mental og sosial helse, vil vi særlig understreke behovet for mer forskning og systematisk kunnskapsutvikling om friluftslivstiltak.

Det er behov for mer kunnskap om:

- hvilke typer friluftslivstiltak som faktisk når inaktive grupper
- hvordan friluftsliv påvirker fysisk og psykisk helse, livskvalitet, tilhørighet og livsmestring
- hvilke strukturelle forutsetninger som må være på plass for at tiltak lykkes lokalt
- hvilke mereffekter er det å ta i bruk naturen som læringsarena i alle fag

Samtidig må kunnskapsutviklingen ta høyde for folkehelseiltakenes karakter, og ikke stille urealistiske krav til dokumentasjon som i praksis favoriserer kliniske eller individrettede tiltak. Frivillig sektor bør involveres aktivt i utvikling og testing av nye tiltak.

6. Avslutning: Tre tydelige forventninger til oppfølgingen av NOUen

Norsk Friluftsliv vil avslutningsvis understreke at:

- friluftsliv er befolkningens viktigste og mest ønskede aktiviteter
- friluftsliv bidrar til helse, inkludering, kompetanse og robusthet
- friluftslivet er likevel systematisk nedprioritert i nasjonal politikk

Norsk Friluftsliv ber departementet følge opp NOU 2025: 8 med strukturelle grep som gjør friluftsliv til en reell del av folkehelsepolitikken:

1. **Likeverdig samarbeid med frivilligheten må bli operativt og målbart**, ikke bare omtalt, særlig når utredningen selv viser lav faktisk samarbeidsgrad.
2. **Finansieringssystemet må støtte langsiktighet og lokal prioritering**, i tråd med utvalgets anbefaling om brede programmer framfor smale tilskudd.
3. **Kommunenes folkehelsearbeid må styrkes gjennom plan/areal og tilgjengelighet**, der nærmiljøkvaliteter og fysisk aktivitet (inkludert friluftsliv) inngår som grunnleggende samfunnsstruktur.

Norsk Friluftsliv stiller gjerne til videre dialog om konkret utforming av virkemidler og programmer.

Med vennlig hilsen

Norsk Friluftsliv

Bente Lier

Generalsekretær

Siri Meland

Samfunnskontakt